

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÜNİVERSİTE MEZUNİYET BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ

IDENTIFYING COLLEGE GRADUATION EXPECTATIONS AMONG SPECIAL EDUCATION TEACHER CANDIDATES

Tuğba SİVRİKAYA¹

Başvuru Tarihi:28.11.2023

Yayına Kabul Tarihi: 19.07.2024

DOI: 10.21764/maueufd.1397479

(Araştırma Makalesi)

Özet: Üniversiteye başlayan öğrencilerin beklentileri önemlidir; çünkü psikolojik faktörlerin yanı sıra eğitim beklentileri ve hedefleri de üniversite öğrencilerinin başarıları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini belirlemek, öğretmen yetiştirme programlarını iyileştirmek, özel eğitim öğretmen adaylarının ihtiyaçlarını karşılamak ve politika oluşturmaya katkı sağlamak için önemli bir adım olabilir. Bu çalışmada özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerine ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünde eğitim alan 78'i kadın, 43'i erkek olmak üzere 121 özel eğitim öğretmen adayı katılmıştır. Tekil tarama modeli kullanılan bu çalışmada Kişisel Bilgi Formu ve Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği ile veri toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyetine ilişkin olarak bireysel ve mesleki beklentileri ile genel üniversite mezuniyet beklentilerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Özel eğitim öğretmen adaylarının Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünü tercih nedenine göre üniversite mezuniyet beklentileri arasında anlamlı fark olduğu; bölümü kendi istediği için seçenlerin üniversite mezuniyet beklentilerinin, bölümü puanı uygun olduğu için seçenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Özel eğitim öğretmen adaylarının Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümünü tercih nedeninin üniversite mezuniyet beklentileri üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Özel eğitim öğretmen adayları, üniversite mezuniyet beklentileri, mesleki ve bireysel beklentiler, tercih nedenleri*

Abstract: The expectations of students entering university are essential because, in addition to psychological factors, educational expectations and goals play a crucial role in the success of university students. Identifying the graduation expectations of teacher candidates can be an essential step to improving teacher-training programs, meeting the needs of special education teacher candidates, and contributing to policy-making. This study aimed to determine the perceptions of special education teacher candidates about their college graduation expectations. 121 teacher candidates, 78 females and 43 males, who studied at Bolu Abant İzzet Baysal University Special Education Teacher Education Department participated in the study. The study, designed with a single survey model, collected data using the Personal Information Form and the College Graduation Expectations Scale. The study revealed that special education teacher candidates hold high expectations for their individual and professional outcomes upon graduation. These expectations varied significantly based on the candidates' reasons for choosing the Special Education Teacher Education program. Those who chose the program out of personal preference had higher graduation expectations than those who selected it based on their eligibility scores. The study found that the reason for choosing the Special Education Teacher education program has a minor impact on university graduation expectations. The study also provides suggestions for practice and further research in this area.

Keywords: *Special education teacher candidates, college graduation expectations, professional and personal expectations, reasons for preference*

¹ Dr. Öğr. Ü., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü., Bolu-TÜRKİYE, e-posta: tugba.sivrikaya@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0707-1023

Giriş

Üniversite mezuniyet beklentileri, öğrencilerin eğitim başarısı ve kariyer gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu beklentiler, öğrencilerin üniversitedeki akademik performanslarını, sosyal uyumlarını ve mezuniyet sonrası kariyer planlarını etkileyebilmektedir. Beklentileri yüksek olan öğrenciler daha fazla çaba göstermeye ve başarılı olmaya meyilli iken, beklentileri düşük olan öğrenciler daha az çaba göstermekte ve bu öğrencilerin başarısız olma riski daha yüksek olmaktadır (Abayadeera & Watty, 2014).

Sosyal psikolojide beklentiler, davranışları etkileyerek öğrencilerin okula devamını da önemli ölçüde etkilemektedir (Bank, Biddle & Slavings, 1992; Orçan & Çelik, 2021). Beklenti, kişilere, etkileşimlere, nesnelere, olaylara, aktivitelere, konuma ve zamana dair durumsal bilgilere dayanan bilişsel tahminlerdir. Beklentiler, gelecekteki davranış ve deneyimlerin öngörülmesinde kişisel ve durumsal faktörlerin etkileşimini içerir (Beck & Jackson, 2022; Renner ve diğ., 2020). Bu tanıma göre sonucun öznel olasılığı, bir beklentinin gücünü temsil etmektedir. Eccles ve diğerleri (1983) tarafından geliştirilen Beklenti Değer Teorisine göre ise, olası sonuçlar arasında istenilen sonuçların gerçekleşme olasılığı yüksekse, ilgili olaylar daha olumlu olarak algılanmaktadır (Bank ve diğ., 1992). Bu teoriye göre olaylar eylemlerle ve bunların beklenen sonuçlarıyla ilgilidir ve bu sonuçlar farklı derecelerde olumlu ve olumsuz öznel değere sahip olabilmektedir (Feather, 2021). Beklenti Değer Teorisi tarafından yönlendirilen çoğu araştırma, davranışlardan ziyade değerlendirmeleri veya memnuniyet düzeylerini öngörmektedir. Örneğin eğitim alanında hem yöneticiler hem de araştırmacılar eğitim programlarından duyulan memnuniyetsizliğin nedeni olarak karşılanmayan beklentileri göstermişlerdir. Bununla birlikte, beklentilerin üniversitedeki davranışlar veya öğrencilerin belirli bir kurumda kalma veya ayrılma kararları üzerinde etkileri olabilmektedir (Bank ve diğ., 1992). Bandura' nın (1986) Sosyal Bilişsel Teorisine dayalı olarak geliştirilen Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi ise, kişilerin akademik ve kariyer ilgilerini, eğitim planlarını ve performanslarını etkileyen kişisel, çevresel ve davranışsal faktörler arasındaki etkileşime odaklanmakta ve mesleki seçimler ile ilgileri inceleyen mesleki psikolojiye rehberlik etmektedir. Bu teoriye göre öz yeterlilik ve olumlu sonuç beklentileri, ilgileri etkiler ve öğrencileri güçlü öz yeterlilik ve olumlu sonuç beklentilerine sahip oldukları alanlara yönlendirir. Hedefler, öz yeterlilik, sonuç beklentileri ve ilgilerle bağlantılıdır ve sosyal destek gibi bağlamsal desteklerin varlığı ve engellerin yokluğu hedefleri etkilemektedir (Lent, Lopez, Lopez & Sheu, 2008).

Yapılan çalışmalarda ailevi, mali, sosyal ve akademik destek ile derse ilgi, içsel motivasyon, tutarlı çaba, öz disiplin, öğrenme arzusu ve bağımsız çalışma becerisi gibi birtakım psikolojik özellikler üniversite öğrencilerinin başarısını etkileyen etmenler olarak sıralanmaktadır (Fraser & Killen, 2012; Killen, 1994; Khurshid, 2014). Öğrencilerin başarılarını etkileyen bu faktörlerin yanı sıra öğrencilerin eğitim hedefleri ve beklentileri de eğitim çalışmaları açısından önemlidir; çünkü öğrencilerin başarıları eğitim beklentileriyle de önemli ölçüde ilişkilidir (Orçan & Çelik, 2021).

Psikolojik faktörlerin yanı sıra eğitim beklentileri ve hedefleri üniversite öğrencilerinin başarıları üzerinde hayati bir rol oynamaktadır. Üniversite başarısı öğrenciler için önemlidir; çünkü istenen öğrenme hedeflerine ulaşma beklentilerini karşıladıklarını ve böylece uzun vadeli kişisel ve kariyer hedeflerine ulaşma şanslarını artırdıklarını göstermektedir. Öğrencilerin akademik başarısı kurum için de önemlidir; çünkü kurumun öğrencileri eğitme ve üniversite sonrası hayata hazırlama misyonunu yerine getirdiğini göstermektedir. Okul terkleri, bir kurumun öğrenci ihtiyaçlarını karşılama konusundaki duyarsızlığını, öğrenci gelişimini hazırlama ve destekleme konusundaki başarısızlığını gösterebilmektedir. Yükseköğretim kurumları, öğrencileri için ilk yıl uyum seminerleri, akademik başarı merkezleri, danışmanlık müdahaleleri, öğretici programlar ve danışmanlık gibi pek çok stratejiyi uygulayabilmektedir. Bunların hepsi, öğrencilerin başarı fırsatlarını iyileştirmek için kurum tarafından yapılan yatırımlardır. En verimli bireysel veya toplu müdahale yöntemlerini seçmek için, kurumların öğrencilerin başarılı olmasına yardımcı olan veya öğrencilerin okulu bırakmasına neden olan faktörleri doğru bir şekilde değerlendirmesi çok önemlidir (Kim, Newton, Downey & Benton, 2010).

Bu bağlamda, yükseköğretim kurumları, öğrencilerin başarılarını artırmak ve özellikle öğretmen yetiştirme programları temelinde düşünüldüğünde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine daha sağlam bir temelle girmelerine yardımcı olmak için çeşitli stratejiler geliştirmelidirler. Öğretmen yetiştirme programlarının öğretmen adaylarının beklentileri ve deneyimleri üzerine düşünmeleri ve öğretmenlik mesleğine ilişkin daha gerçekçi bir anlayış geliştirmeleri için fırsatlar sunması gereklidir (Cole & Knowles, 1993). Öğretmen adaylarının eğitim hedefleri ve beklentileri ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında bu araştırmaların öğretmen adaylarının eğitim beklentilerini motivasyon, öz yeterlilik algısı ve kaygı gibi kavramlarla birlikte ele aldığı veya yorumladığı görülmektedir. Bu çalışmalarda ayrıca öğretmen adaylarının eğitim hedefleri ile mesleki ve bireysel beklentilerine odaklanılmakta ve öğretmen yetiştirme programlarının

iyileştirilmesi adına çeşitli çıkarımlara ulaşılmaktadır (Bağlama & Uzunboylu, 2017; Cole & Knowles, 1993; Eren, 2009; Flores & Niklasson, 2014; Tabak, Yenel, Tabak & Şahin, 2021).

Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında özel eğitim öğretmen adaylarının eğitim hedefleri ve beklentileri ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür (Bağlama & Uzunboylu, 2017). Gerek genel eğitimdeki öğretmen adayları, gerekse özel eğitim öğretmen adaylarının eğitim ve mezuniyet beklentileri, eğitim hedefleri ve motivasyonları üzerine yapılan araştırmalar (Amani & Sima, 2015; Karadağ, 2024; Puustinen ve diğ., 2018), öğretmen adaylarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlamak ve onlara daha iyi destek olup motivasyonlarını arttırmak adına danışmanlık desteği ve politika geliştirme gibi birtakım düzenlemeler yapılmasının önemine işaret etmektedir. Öğrencilerin çalışma alanlarını ve eğitim programlarını beklentilerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak seçmelerine yardımcı olmak için yükseköğretimde öğrencilere kariyer rehberliği ve danışmanlığı hizmeti sunmak, yükseköğretimin başlıca rollerinden biridir. Kariyer danışmanlığı sayesinde öğrencilerin çeşitli mesleki yapılar ve gereksinimler açısından iş dünyası hakkındaki bilgiye erişimleri ve seçtikleri ana çalışma konusuyla ilgili bir öz değerlendirme yapmaları sağlanabilir (Amani & Sima, 2015).

Bu araştırma, özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini belirleyerek, öğretmen yetiştirme programlarının iyileştirilmesine ve öğretmen adaylarının ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bilgilerin ayrıca özel eğitim öğretmen adaylarının kariyer danışmanlığı ihtiyaçlarının üniversite mezuniyet beklentilerine uygun olarak ele alınması için önemli bir rehberlik sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın genel amacı özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerine ilişkin algılarının belirlenmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlar incelenmiştir:

1. Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentileri ne düzeydedir?
2. Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentileri cinsiyete, yaşa, mezun olduğu lise türüne, sınıf düzeyine, Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünü tercih etme nedenine ve daha önce başka bir bölümden mezun olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tekil tarama modeli ile desenlenmiştir. Tekil tarama modelleri, çeşitli olgular hakkında iç görü kazanmak amacıyla belirli bir popülasyondan veya örneklemden veri toplamak için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu modeller, anket, mülakat veya web tabanlı veri toplama gibi çeşitli yöntemlerle uygulanabilir. Bu araştırma yaklaşımında, ilgilenilen olay, madde, birey, grup, kurum, konu vb. birim ve duruma ait değişkenler, tek tek ya da tür ve miktar olarak ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır (Couper, Traugott & Lamias, 2001; Karasar, 2002; Oppenheimer, Pannucci, Kasten & Haase,2011).

Örneklem

Araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğiyle Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği okuyan ve sosyal paylaşım grupları aracılığıyla ulaşılan özel eğitim öğretmen adaylarından araştırmaya katılmaya gönüllü olanlardan seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme, genellikle zaman, maliyet veya konum gibi pratik kısıtlamalar nedeniyle araştırmacı için hazır ve kolay erişilebilir olan katılımcılardan veri toplamayı içeren olasılıklı olmayan bir örnekleme yöntemidir (Andrade, 2020). Bu yaklaşım, katılımcılara hızlı erişim ve nüfusun belirli alt gruplarını inceleme olanağı sağladığı için psikoloji, örgütsel davranış çalışmaları ve sağlık araştırmaları gibi çeşitli alanlarda sıklıkla kullanılmaktadır (Chakkalackal, Rosan, Corfield, Stavrou, Kennedy, Bou & Breedvelt,2021). Araştırmaya 121 özel eğitim öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	78	64,5
	Erkek	43	35,5
Yaş	18-25	93	76,9
	26-46	28	23,1
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	31	25,6
	2. Sınıf	29	24
	3. Sınıf	34	28,1
	4. Sınıf	27	22,3
	Ailesi istediği için	3	2,5

Bölümü Tercih Nedeni	Puanı uygun olduğu için	31	25,6
	Kendisi istediği için	87	71,9
Başka Üniversite Mezunu Olma Durumu	Evet	35	28,9
	Hayır	86	71,1

Tablo 1'e göre, katılımcıların 78'i kadın (%64,5), 43'ü erkektir (%35, 5). Katılımcıların 93'ü 18-25 yaş aralığında (%76,9) ve 28'i ise 26-46 yaş aralığındadır (%23,1). Katılımcıların 31'i 1. sınıfa (%25,6), 29'u 2. sınıfa (%24), 34'ü 3. sınıfa (%28,1) ve 27'si 4. sınıfa (%22,3) devam etmektedir. Katılımcıların 3'ü Özel Eğitim bölümünü ailesi istediği için (%2,5), 31'i puanı uygun olduğu için (%25,6) ve 87'si kendisi istediği için tercih ettiğini belirtmiştir (%71,9). Katılımcıların 35'i daha önce başka bir üniversiteden mezun olduğunu (%28,9), 86'sı ise daha önce başka bir üniversiteden mezun olmadığını belirtmiştir (%71,1).

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak geliştirilen Kişisel Bilgi Formu katılımcıların cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, bölümü tercih nedeni ve daha önce başka bir üniversiteden mezun olma durumu gibi kişisel bilgileri soran 5 sorudan oluşmaktadır.

Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği: Orijinali Flores ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği, Orçan ve Çelik (2021) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Üniversite öğrencilerinin mezuniyet beklentilerini ölçmeyi hedefleyen ölçek 2 faktör ve 15 maddeden oluşan ve yanıtları "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Kesinlikle Katılıyorum" arasında değişen 10'lu Likert tipinde bir ölçektir. İlk 9 maddenin yer aldığı birinci faktör Mesleki Beklentiler (MB) olarak adlandırılmıştır. Bu boyuttaki maddeler içerikleri bakımından üniversite eğitiminin bireyin iş bulma, kariyer hedeflerine ulaşma, yeteneklerini kullanma ve yaşam tarzını şekillendirme konularında ne tür avantajlar sağlayabileceğine odaklanmaktadır. Bu boyuttaki örnek maddeler ise şu şekildedir: "Üniversite eğitimi iyi ücretli bir iş elde etme olanağı sağlayacak" ve "Üniversite eğitimi yapmaktan keyif aldığım bir iş elde etme olanağı sağlayacak." Ölçekteki son 6 maddenin yer aldığı ikinci faktör ise Bireysel Beklentiler (BB) olarak adlandırılmıştır. Bu boyuttaki maddeler içerikleri bakımından üniversite eğitiminin kişisel gelişim, yaşamda başarı ve doğru kararlar alma yetisi gibi alanlarda ne tür katkılar yapabileceğine odaklanmaktadır. Bu boyuttaki örnek maddeler şu şekildedir: "Üniversite eğitimi çeşitli arkadaşlar edinme fırsatı sağlayacak" ve "Eğer üniversite eğitimi alırsam hayata daha iyi hazırlanacağım." Faktörlerin

Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı sırasıyla .86 ve .84 bulunmuştur. Faktör analizleri ile ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına göre uygunluğu doğrulanmıştır. Ölçekten alınabilecek puanlar 15 ile 150 arasında değişmektedir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için öncelikle veri toplama araçları Microsoft Formlar ile dijital ortama aktarılmıştır. Ardından veri toplama araçları özel eğitim öğretmen adaylarına sosyal paylaşım grupları aracılığıyla gönderilmiş ve gönüllü katılımcılardan araştırmaya katılmaları istenmiştir. Veriler 2023'ün mayıs ayında toplanmıştır. Araştırma Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 07.05.2023 tarihinde 2023/04 (Protokol No: 2023/214) sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 20 yazılım paketi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa hesaplaması yapılmıştır. Ölçeğin genel güvenilirliği için Cronbach'ın Alfa katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin Mesleki Beklentiler alt ölçeği için Cronbach Alfa değeri .91, Bireysel Beklentiler alt ölçeği için ise .92 olarak belirlenmiştir. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2023). Buna göre, bu araştırmada elde edilen örneklem için ölçeğin güvenilir sonuçlar sunduğu ifade edilebilir. Katılımcıların üniversite mezuniyet beklentilerine ilişkin algılarını inceleyebilmek için yapılacak istatistiksel testleri belirlemek için basıklık ve çarpıklık değerleri ile Kolmogorov-Smirnow (K-S) Testi sonuçları değerlendirilmiş (Can, 2017;ss.89) ve sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

K-S Testi

	Z	Basıklık	Çarpıklık	p
Mesleki Beklentiler	,111	1,117	-,939	,001
Bireysel Beklentiler	,119	,631	-,934	,000
Toplam	,116	1,373	-1,013	,000

Tablo 2'ye göre, Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği'nin Mesleki Beklentiler boyutunda ($Z = 0.111$; basıklık = 1.117, Standart hata = 0.437; çarpıklık = -0.939, Standart hata = 0.220; $p < 0.05$),

Bireysel Beklentiler boyutunda ($Z = 0.119$; basıklık = 0.631, Standart hata = 0.437; çarpıklık = -0.934, Standart hata = 0.220; $p < 0.05$) ve ölçeğin genelinde ($Z = 0.116$; basıklık = 1.373, Standart hata = 0.437; çarpıklık = -1.013, Standart hata = 0.220; $p < 0.05$) değerleri elde edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testine göre bir verinin normal dağıldığını söyleyebilmek için p-değerinin belirlenen anlamlılık seviyesinden (genellikle 0.05) büyük olması gerekmektedir. Eğer p-değeri 0.05'ten büyükse, gözlemlenen veri seti ile teorik dağılım (normal dağılım) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ve verinin normal dağılıma uygun olduğu sonucuna varılabilmektedir (Clauset vd., 2009). Basıklık değeri sıfıra yakınsa veri normal dağılım göstermekte, sıfırdan küçükse daha düz (hafif kuyruklu), sıfırdan büyükse daha dik (ağır kuyruklu) bir dağılım sergilemektedir. Çarpıklık değeri -0.5 ile 0.5 arasındaysa veri simetrik, -1 ile -0.5 veya 0.5 ile 1 arasındaysa biraz çarpık, -1'den küçük veya 1'den büyükse oldukça çarpık olarak değerlendirilmektedir (Hatem vd., 2022). Buna göre, bu çalışmada elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiş ve Mann-Whitney U (MWU) Testi ve Kruskal Wallis H (KWH) Testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık seviyesi .05 belirlenmiştir.

MWU testi ile elde edilen anlamlı farkın büyüklüğünü değerlendirmek için kullanılan etki büyüklüğü hesaplamalarında, sırasıyla [$r = Z/\sqrt{N}$] formülü kullanılmıştır (Field,2009, Green & Salkind, 2005; Akt. Can, 2017). Bu hesaplamalarda, Cohen'in belirttiği etki büyüklüğü aralıkları referans alınmıştır. MWU testinde elde edilen r değeri, .10 düzeyinde küçük, .30 düzeyinde orta büyüklükte ve .50 düzeyinde büyük bir etki göstermektedir (Ellis, 2010; Özçomak & Çebi, 2017).

Ölçeğin Mesleki Beklentiler boyutundan alınabilecek puanlar 9 ile 90 arasında, Bireysel Beklentiler boyutundan alınabilecek puanlar ise 6 ile 60 arasında; ölçeğin genelinden alınabilecek puanlar ise 15 ile 150 arasında değişmektedir. Mesleki Beklentiler boyutunda düşük puanlar 9 ile 29 arasında, ortalama puanlar 30 ile 59 arasında, yüksek puanlar ise 60 ile 90 arasında; Bireysel Beklentiler boyutunda düşük puanlar 6 ile 24 arasında, ortalama puanlar 25 ile 44 arasında, yüksek puanlar ise 45 ile 60 arasında; ölçeğin genelinde ise düşük puanlar 15 ile 59 arasında, ortalama puanlar 60 ile 109 arasında, yüksek puanlar ise 110 ile 150 arasında yer almaktadır. Katılımcıların üniversite mezuniyet beklentilerinin düzeyinin yorumlanmasına ilişkin olarak bu aralıklar temel alınmıştır.

Bulgular

Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerinin incelenmesini hedefleyen bu araştırmada elde edilen bulgular izleyen paragraflarda sunulmuştur.

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Üniversite Mezuniyet Beklentileri

Katılımcıların Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Katılımcıların Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapması

Boyutlar	\bar{X}	S
Mesleki Beklentiler	66,31	15,76
Bireysel Beklentiler	45,61	11,73
Toplam	111,93	26,05

Tablo 3'e göre, Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Mesleki Beklentiler boyutundan alınan ortalama puan 66,31, standart sapma 15,76 bulunmuştur. Bu boyuttan alınabilecek puanların 9 ile 90 arasında değiştiği göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu ve buna göre katılımcıların mesleki beklentilerinin yüksek seviyede orta düzeyde olduğu söylenebilir. Ölçeğin Bireysel Beklentiler boyutundan alınan ortalama puan 45,61 bulunmuştur. Bu boyuttan alınabilecek puanların 6 ile 60 arasında değiştiği göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu ve buna göre katılımcıların bireysel beklentilerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Ölçeğin genelinden alınan ortalama puan 111,93 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek puanların 15 ile 150 arasında değiştiği göz bulundurulduğunda, katılımcıların puanlarının ölçekten alınabilecek ortalama puanın üzerinde olduğu ve buna göre katılımcıların üniversite mezuniyet beklentilerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Üniversite Mezuniyet Beklentilerinin İncelenmesi

Katılımcıların cinsiyete göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU testi sonucu Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Katılımcıların Cinsiyete Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Mwu Testi Sonucu

Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Mesleki Beklentiler	Kadın	78	59,89	4671,50	1590,50	,639
	Erkek	43	63,01	2709,50		
Bireysel Beklentiler	Kadın	78	60,13	4690	1609	,712
	Erkek	43	62,58	2691		
Toplam	Kadın	78	60,33	4706	1625	,778
	Erkek	43	62,21	2675		

Tablo 4'te görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyete göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU Testi sonucunda, katılımcılar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=1590,50), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=1609) ve ölçeğin genelinde (U=1625) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Yaşa Göre Üniversite Mezuniyet Beklentilerinin İncelenmesi

Katılımcıların yaşa göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU testi sonucu Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Katılımcıların Yaşa Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Mwu Testi Sonucu

Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Mesleki Beklentiler	15-25	93	60,25	5603	1232	,667
	26-45	28	63,50	1778		
Bireysel Beklentiler	15-25	93	62,45	5808	1167	,406
	26-45	28	56,18	1573		
Toplam	15-25	93	61,37	5707,50	1267,50	,832
	26-45	28	59,77	1673,50		

Tablo 5'te görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının yaşa göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU Testi sonucunda, katılımcılar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=1232), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=1167) ve ölçeğin genelinde (U=1267,50) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Üniversite Mezuniyet Beklentilerinin İncelenmesi

Katılımcıların sınıf düzeyine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının KWH testi sonucu Tablo 6' da sunulmuştur.

Tablo 6

Katılımcıların Sınıf Düzeyine Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Kwh Testi Sonucu

Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Mesleki Beklentiler	1	31	63,11	3	3,172	,366
	2	29	54,28			
	3	34	68,44			
	4	27	56,43			
Bireysel Beklentiler	1	31	64,29	3	2,265	,519
	2	29	57,12			
	3	34	66,28			
	4	27	54,74			
Toplam	1	31	62,92	3	2,984	,394
	2	29	54,93			
	3	34	68,34			
	4	27	56,07			

Tablo 6'da görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının KWH Testi sonucunda, katılımcılar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda ($\chi^2=3,172$, Bireysel Beklentiler boyutunda ($\chi^2=2,265$) ve ölçeğin genelinde ($\chi^2=2,984$) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümünü Tercih Etme Nedenine Göre Üniversite Mezuniyet Beklentilerinin İncelenmesi

Katılımcıların özel eğitim öğretmenliği bölümünü tercih etme nedenine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının KWH testi sonucu Tablo 7' de sunulmuştur.

Tablo 7

Katılımcıların Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümünü Tercih Etme Nedenine Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Kwh Testi Sonucu

Boyutlar	Tercih Nedeni	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Mesleki Beklentiler	Ailem istediği için	3	25,83	2	7,390	,025
	Puanım uygun olduğu için	31	50,69			
	Kendim istediğim için	87	65,89			

Bireysel Beklentiler	Ailem istediği için	3	28,33	2	7,985	,018
	Puanım uygun olduğu için	31	49,39			
	Kendim istediğim için	87	66,26			
Toplam	Ailem istediği için	3	26,33	2	8,415	,015
	Puanım uygun olduğu için	31	49,31			
	Kendim istediğim için	87	66,36			

Tablo 7’de görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünü tercih etme nedenine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının KWH Testi sonucunda, katılımcılar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda ($\chi^2=7,390$), Bireysel Beklentiler boyutunda ($\chi^2=7,985$) ve ölçeğin genelinde ($\chi^2=8,415$) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Katılımcıların özel eğitim bölümünü tercih etme nedenine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU testi sonucu Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Katılımcıların Özel Eğitim Bölümünü Tercih Etme Nedenine Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Mwu Testi Sonucu

Boyutlar	Tercih Nedeni	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Mesleki Beklentiler	Ailem istediği için	3	9,50	28,50	22,50	,144
	Puanım uygun olduğu için	31	18,27	566,50		
Bireysel Beklentiler	Ailem istediği için	3	10,83	32,50	26,50	,224
	Puanım uygun olduğu için	31	18,15	562,50		
Toplam	Ailem istediği için	3	10,00	30,00	24	,172
	Puanım uygun olduğu için	31	18,23	565,00		
Mesleki Beklentiler	Ailem istediği için	3	18,33	55	49	,067
	Kendim istediğim için	87	46,44	4040		
Bireysel Beklentiler	Ailem istediği için	3	19,50	58,50	52,50	,079
	Kendim istediğim için	87	46,40	4036,50		
Toplam	Ailem istediği için	3	18,33	55	49	,067
	Kendim istediğim için	87	46,44	4040		
Mesleki Beklentiler	Puanım uygun olduğu için	31	48,42	1501	1005	,036
	Kendim istediğim için	87	63,45	5520		
Bireysel Beklentiler	Puanım uygun olduğu için	31	47,24	1464,50	985,50	,020
	Kendim istediğim için	87	63,87	5556,50		
Toplam	Puanım uygun olduğu için	31	47,08	1459,50	963,50	,019
	Kendim istediğim için	87	63,93	5561,50		

Tablo 8’ de görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının özel eğitim bölümünü tercih etme nedenine göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU Testi sonucunda, tercih

etme nedeni “Ailem istediği için” şeklinde olanlar ile tercih etme nedeni “Puanım uygun olduğu için” şeklinde olanlar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=22,50), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=26,50) ve ölçeğin genelinde (U=24) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır (p>.05). Bölümü tercih etme nedeni “Ailem istediği için” şeklinde olanlar ile tercih etme nedeni “Kendim istediğim için” şeklinde olanlar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=49), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=52,50) ve ölçeğin genelinde (U=49) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır (p>.05). Öte yandan, bölümü tercih etme nedeni “Puanım uygun olduğu için” şeklinde olanlar ile bölümü tercih etme nedeni “Kendim istediğim için” şeklinde olanlar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=1005), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=985,50) ve ölçeğin genelinde (U=963,50) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Sıra ortalamaları dikkate alındığında, bölümü tercih etme nedeni “Kendim istediğim için” şeklinde olanların Mesleki Beklentiler boyutunda, Bireysel Beklentiler boyutunda ve ölçeğin genelinde mezuniyet beklentilerinin tercih etme nedeni “Puanım uygun olduğu için” şeklinde olanlardan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Etki büyüklüğü incelemesine göre [$r = Z/\sqrt{N}$]; Mesleki Beklentiler boyutunda etki büyüklüğü [$r = -2,102/\sqrt{118}$] $r = -0.19$, Bireysel Beklentiler boyutunda [$r = -2,327/\sqrt{118}$] $r = -0.21$ ve ölçeğin genelinde ise [$r = -2,355/\sqrt{118}$] $r = -0.22$ bulunmuştur. Buna göre özel eğitim öğretmen adaylarının Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümünü tercih etme nedeninin üniversite mezuniyet beklentileri üzerinde Mesleki Beklentiler ve Bireysel Beklentiler boyutları ile ölçeğin genelinde küçük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Daha Önce Başka Bir Bölümden Mezun Olma Durumuna Göre Üniversite Mezuniyet Beklentilerinin İncelenmesi

Katılımcıların daha önce başka bir bölümden mezun olma durumuna göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU testi sonucu Tablo 8’ de sunulmuştur.

Tablo 8

Katılımcıların Daha Önce Başka Bir Bölümden Mezun Olma Durumuna Göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin Puanlarının Mwu Testi Sonucu

Boyutlar	Başka Bir Bölümden Mezun Olma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Mesleki Beklentiler	Evet	35	61,26	2144	1496	,959
	Hayır	86	60,90	5237		
Bireysel Beklentiler	Evet	35	54,56	1909,50	1279,50	,197
	Hayır	86	63,62	5471,50		
Toplam	Evet	35	57,43	2010	1380	,475
	Hayır	86	62,45	5371		

Tablo 8’de görüldüğü gibi özel eğitim öğretmen adaylarının daha önce başka bir üniversiteden mezun olma durumuna göre Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeği puanlarının MWU Testi sonucunda, katılımcılar arasında Mesleki Beklentiler boyutunda (U=1496), Bireysel Beklentiler boyutunda (U=1279,50) ve ölçeğin genelinde (U=1380) mezuniyet beklentileri düzeylerinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tartışma ve Sonuç

Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerinin ele alındığı bu araştırmada ilk olarak katılımcıların mezuniyet beklentilerinin düzeyi incelenmiştir. Katılımcıların üniversite mezuniyetine ilişkin olarak bireysel ve mesleki beklentileri ile genel üniversite mezuniyet beklentilerinin ise yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Mesleki beklenti kavramı, öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyer hedefleri ve iş hayatında elde edecekleri fırsatlar, kariyer hedeflerine ulaşma süreçleri ve profesyonel yaşamlarıyla ilgili bekleyişlerini ifade etmektedir (Orçan ve Çelik, 2021). Bireysel beklenti kavramı ise, öğrencilerin mezuniyet sonrası kişisel gelişim beklentilerini ifade etmekte olup bu kavram, mezun olduktan sonra öğrencilerin birey olarak hangi gelişimleri gösterecekleri, kişisel hedeflerine ne ölçüde ulaşacakları ve yaşamlarında nasıl değişiklikler beklediklerini içermektedir (Orçan ve Çelik, 2021). Alanyazında öğretmen adaylarının beklentileri, eğitim hedefleri ve motivasyonları ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında mesleki beklentilerin öne çıktığı görülmektedir (Bağlama & Uzunboylu, 2017; Flores & Niklasson, 2014; Tabak ve diğ., 2021). Bağlama ve Uzunboylu’nun (2017), Kuzey Kıbrıs’taki 156 özel eğitim öğretmen adayının katılımıyla yaptığı nicel bir çalışmada özel eğitim öğretmen adaylarının kariyer kararı yeterlikleri ile mesleki sonuç beklentileri incelenmiş olup bu çalışmada da mesleki sonuç beklentilerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Flores ve Niklasson’ın (2014), Portekiz ve İsveç’ten 269 öğretmen adayının katılımıyla yürüttüğü ve öğretmen adaylarının meslek seçim motivasyonlarının ve karar süreçlerinin incelediği nicel bir araştırmada ise katılımcıların meslek

seçim motivasyonlarının çocuklarla çalışma isteği ve bilgi edinme motivasyonu gibi mesleki beklentiler üzerinde yoğunlaştığı; ancak sosyal ilişkilerde beceri geliştirme, topluma katkıda bulunma, gençlerle çalışma ve belirli konulara ilgi duyma gibi bireysel beklentilerinin de bulunduğu görülmüştür. Flores ve Niklasson'ın (2014)'ın araştırmasında katılımcıların beklentileri üzerine doğrudan bir değerlendirme yapılmamış olmakla birlikte meslek seçim motivasyonları ile ilgili elde edilen bu sonucun mesleki bir beklentiye işaret ettiği yorumu yapılabilir. Tabak ve diğerleri (2021), öğretmen adaylarının beklenti ve kaygılarına ilişkin görüşlerini olası benlikler kuramı temelinde inceledikleri nitel araştırmada Türkiye'deki 449 öğretmen adayının görüşlerini sormuştur. Olası benlikler kuramı, bireylerin gelecekte olmak istedikleri (beklentiler) veya olmak istemedikleri (kaygılar) temsilleri ifade etmektedir. Bulgular, öğretmen adaylarının endişe ve beklentilerinin en çok pedagojik formasyon ve genel kültür alanında olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmen adaylarının en sık karşılaştıkları beklenti ve kaygının meslekte yetkinleşmek ve mesleğe olan inancını kaybetmek olduğu belirlenmiştir. Tabak ve diğerlerinin (2021) yaptığı araştırmadan elde edilen sonuçlar da beklenti ve kaygılarının mesleki alanda yoğunlaştığını göstermektedir. Eren (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, Türkiye'deki öğretmen adaylarının öğretme ve öğrenmeye ilişkin bakış açılarının başarı hedefleri ve yeterlik inançları ile doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları, öğretmen adaylarının yeterlik inançları ve motivasyonlarının öğretme ve öğrenmeye ilişkin anlayışları üzerindeki etkili olduğunu göstermiştir. Çalışmanın genel sonuçları, öğretmen yeterliği, motivasyonlar ve öğretme ve öğrenmeye ilişkin kavramlar arasındaki ilişkilerin göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Mevcut araştırmada ise yalnızca özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentileri nicel araştırma yöntemi ile incelenmiş olup katılımcıların genel olarak üniversite mezuniyet beklentilerinin yüksek olduğu; ancak bireysel beklentilerinin mesleki beklentilerinden daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının beklentilerinin eğitim veya mezuniyet beklentisi ve meslek seçim motivasyonu gibi kavramlarla ele alındığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının mezuniyet beklentileri genel olarak yüksektir ve bu beklentiler daha çok mesleki yönlüdür.

Araştırmada ikinci olarak, özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerinin çeşitli demografik değişkenlere ve bölümü tercih nedenine göre incelendiği bulgulara yer verilmiştir. Özel eğitim öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve başka bir üniversiteden mezun olma durumu gibi demografik değişkenlere göre üniversite mezuniyet beklentileri arasında

anlamli fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Baglama ve Uzunboylu'nun (2017), Kuzey Kıbrıs'taki özel eğitim öğretmen adaylarının kariyer kararı öz-yeterlikleri ile mesleki sonuç beklentileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada da yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik durum gibi demografik değişkenlerin özel eğitim öğretmen adaylarının mesleki sonuç beklentisi düzeyleri ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulguları demografik faktörlerin öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini etkilemediğini göstermektedir.

Özel eğitim öğretmen adaylarının özel eğitim öğretmenliği bölümünü tercih nedenine göre ise üniversite mezuniyet beklentileri arasında anlamlı fark olduğu; bölümü kendi istediği için seçenlerin üniversite mezuniyet beklentilerinin puanı uygun olduğu için seçenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Baglama ve Uzunboylu'nun (2017), öğretmen adaylarının kariyer kararı öz-yeterlikleri ile mesleki sonuç beklentileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, kariyer kararı verme öz yeterliliği ile mesleki sonuç beklentisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve kariyer kararı verme öz yeterliliğinin, mesleki sonuç beklentileri üzerinde yordayıcı bir değere sahip olduğu belirlenmiştir. Flores ve Niklasson'un (2014) çalışmasına göre ise, öğretmen adaylarının meslek seçiminde aile, arkadaşlar ve öğretmenler etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ayrıca, çocuklarla çalışma ve bilgi edinme motivasyonu gibi mesleki beklentiler öne çıkmaktadır; ancak bireysel beklentiler de mevcuttur. Genel olarak, hem Baglama ve Uzunboylu'nun (2017) ve Flores ve Niklasson'un (2014) çalışmaları, hem de mevcut çalışma, öğretmen adaylarının meslek seçiminde etkili faktörlerin önemini vurgulamaktadır. Mevcut çalışmada, özel eğitim öğretmen adaylarının bölüm tercih nedeninin üniversite mezuniyet beklentileri üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini belirlemede tercih etme nedenlerinin önemine işaret etmektedir. Baglama ve Uzunboylu'nun (2017) çalışması, kariyer kararı öz-yeterlilikleri ile mesleki sonuç beklentileri arasında güçlü bir ilişki bulmuştur. Benzer şekilde, Flores ve Niklasson'un (2014) çalışması ise aile, arkadaşlar ve öğretmenler gibi sosyal etmenlerin meslek seçimindeki rolünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının tercih nedenlerinin ve meslek seçim süreçlerinin karmaşıklığını anlamak, eğitim programlarının ve öğretmen yetiştirme süreçlerinin nasıl daha etkili hale getirilebileceğini belirlemek açısından önemli bir adımdır. Bu süreç, tercihlerin ve beklentilerin öğretmen adaylarının mesleki gelişimine nasıl yansıdığını anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

Araştırmanın sonuçları, özel eğitimde öğretmen yetiştirme programlarını iyileştirmek ve özel eğitim öğretmen adaylarının kariyer planlamalarını desteklemek için önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda, öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesi ve özel eğitim öğretmen adaylarının kariyer planlamalarını desteklemek amacıyla, beklentilerin ve motivasyonun öğrencilerin eğitim tercihleri ve başarıları üzerindeki etkilerini anlamak büyük önem taşımaktadır.

Beklenti, kişilere, etkileşimlere, nesnelere, olaylara, aktivitelere, konuma ve zamana dair durumsal bilgilere dayanan bilişsel tahminler olarak tanımlanmakta olup sonucun öznel olasılığını yansıtarak davranışları etkilemektedir (Beck & Jackson, 2022; Renner ve diğ., 2020). Sosyal psikolojide davranışları öznel değerlendirmelere göre açıklayan Beklenti-Değer Teorisi, olumlu sonuçların olasılığı yüksekse, olayların olumlu algılandığını söylemektedir (Bank ve diğ.,1992). Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi ise, kişisel, çevresel ve davranışsal faktörlerin kariyer seçimlerini etkilediğini; öz yeterliliğin ve olumlu sonuç beklentilerinin, ilgileri şekillendirdiğini ortaya koymuştur (Lent ve diğ., 2008). Buna göre, üniversite öğrencilerinin davranışları ve kararları da beklentilerle şekillenmektedir. Özetle, öğretmen yetiştirme programlarının özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini ve kariyer tercihlerini daha iyi anlayarak kişiselleştirilmiş bir eğitim deneyimi sunma yönünde adımlar atması gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerinin, mesleki ve bireysel faktörlerin etkisi altında olduğu göz önüne alındığında, bu beklentilerin eğitim sistemine ve özellikle özel eğitimde öğretmen yetiştirme programlarına olan etkisinin nasıl iyileştirilebileceği tartışılmalıdır. Öğretmen yetiştirme programlarının öğretmen adaylarının mesleki beklentilerini ne derece karşıladığı sorusu da araştırılmaya değerdir. Cole ve Knowles (1993), öğretmen adaylarının beklentileri ile deneyimleri arasındaki tutarsızlıklara katkıda bulunan koşulları belirlemeyi hedefledikleri araştırmada hem ortaokul hem de ilkokul sertifika programlarındaki öğretmen adaylarından etkileşimli günlük anlatımlar, görüşmeler ve otobiyografik yazılı ifadeler yoluyla veri toplamışlardır. Bu araştırmanın bulguları, öğretmen adaylarının beklentileri ve deneyimleri arasındaki tutarsızlıkları vurgulamakta ve verimli öğretmen adayı hazırlık programlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerinin, eğitim ve mesleki faktörler tarafından şekillendiği ve bu faktörlerin etkisinin iyileştirilmesi gerektiği görülmektedir. Öğretmen yetiştirme programlarının, öğretmen adaylarının beklentilerini daha iyi karşılamak için nasıl geliştirilebileceği ve mezuniyet sonrası

deneyimler ile tutarlılık sağlama konusundaki potansiyel katkıları üzerine daha fazla araştırma yapılması önemlidir. Cole ve Knowles'un (1993) çalışması, bu alanda yapılabilecek ileri çalışmalar için bir yol haritası sunmaktadır.

Bu çalışmada demografik faktörlerin özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini etkilemediği bulgusu ile adayların bölümü tercih etme nedenleri ile mezuniyet beklentileri arasındaki ilişkinin varlığı, özel eğitimde öğretmen yetiştirme programlarının ve eğitim politikalarının nasıl daha kişiselleştirilebileceğini, öğretmen adaylarına ne türde kariyer danışmanlığı hizmetleri sağlanabileceğini ve özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini nasıl destekleyebileceğimizi düşünme ve bu alandaki çalışmalara yön verme açısından önemli bir noktadır. Bu noktada öğrencilerin üniversite deneyimlerini incelemeye uygun bir çerçeve sunan Holland'ın meslek seçimi teorisinin üniversitelerdeki kariyer danışmanlığı süreçlerinde uygulanması uygun bir destek sağlayabilir (Pike, 2006). Bu teoriye göre özel eğitim öğretmenliği, sosyal kişilik tipini gerektirmektedir (Hogan & Blake, 1999; Holland, Whitney, Cole & Richards, 1969) ve sosyal tipteki bireylerin, yönlendirici kariyer danışmanlığını tercih ettiği bilinmektedir (Niles, 1993). Bulgular özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini desteklemeye yönelik stratejilerin geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, mevcut araştırma öğretmen yetiştirme programları ve eğitim politikalarının, özel eğitim öğretmen adaylarının bireysel farklılıklarını ve tercihlerini daha iyi anlayarak bu bilgilere dayalı olarak kişiselleştirilmiş bir eğitim deneyimi sunma yolunda adımlar atması gerektiğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini karşılamak için eğitim sistemlerinin hangi yönlerinin iyileştirilmesi gerektiği ve bu iyileştirmelerin nasıl uygulanabileceği konularında daha fazla araştırma ve strateji geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerine ilişkin algılarının belirlenmesini hedefleyen bu çalışmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırma Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde okuyan özel eğitim öğretmen adaylarının katılımıyla sınırlıdır.
2. Bu araştırma Üniversite Mezuniyet Beklentileri Ölçeğinin kullanımıyla sınırlı olan nicel bir çalışmadır.

3. Bu araştırma özel eğitim öğretmen adaylarının yalnızca mezuniyet öncesi beklentilerine odaklanmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları doğrultusunda ileri araştırmalara yönelik şu öneriler sunulmuştur:

1. Farklı coğrafyalarda okuyan özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentileri araştırılabilir.
2. Özel eğitim öğretmen adaylarının üniversite mezuniyet beklentilerine ilişkin olarak görüşlerinin derinlemesine araştırıldığı nitel araştırmalar planlanabilir.
3. Mesleğe yeni başlamış özel eğitim öğretmenlerinin mezuniyet sonrası başarı ve deneyimlerinin, mezuniyet öncesi beklentileri ile karşılaştırıldığı boylamsal araştırmalar planlanabilir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya yönelik şu öneriler sunulmuştur:

1. Özel eğitim öğretmen adaylarının mezuniyet beklentilerini karşılamak için etkili staj deneyimleri sunulabilir. Öğretmen adayları, farklı öğrenci gruplarıyla çalışarak gerçek dünya deneyimi kazanmalıdır.
2. Üniversiteye başladıkları andan itibaren özel eğitim öğretmen adaylarına, kariyer hedeflerini belirleme ve mezuniyet sonrası iş arayışlarına hazırlık konusunda destek sunulabilir.
3. Mezuniyet sonrası işe geçişlerini kolaylaştırmak için özel eğitim öğretmen adaylarına mentörlük programları oluşturulabilir. Böylelikle deneyimli öğretmenler, yeni mezunlara rehberlik edebilir.

Kaynakça

- Abayadeera, N., & Watty, K. (2014). The expectation-performance gap in generic skills in accounting graduates. *Asian Review of Accounting*, 22(1), 56-72. <https://doi.org/10.1108/ara-09-2013-0059>
- Amani, J., & Sima, R. (2015). The status of career counselling services in higher learning institutions in Tanzania. *International Journal of Education and Social Science*, 2(8), 18-28. 19.09.2023 tarihinde <https://web.archive.org/web/20180410141104id/http://www.ijessnet.com/wp-content/uploads/2015/09/3.pdf> adresind eenerişilmiştir.

- Andrade, C. (2020). The inconvenient truth about convenience and purposive samples. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 43(1), 86-88. <https://doi.org/10.1177/0253717620977000>
- Baglama, B., & Uzunboylu, H. (2017). The relationship between career decision-making self-efficacy and vocational outcome expectations of preservice special education teachers. *South African Journal of Education*, 37(4). <https://doi.org/10.15700/saje.v37n4a1520>
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action. *Englewood Cliffs, NJ*, 1986 (23-28).
- Bank, B. J., Biddle, B. J., & Slavings, R. L. (1992). *What do Students Want?: Expectations and Undergraduate Persistence*. *The Sociological Quarterly*, 33(3), 321–335. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1992.tb00378.x>
- Beck, E. D., & Jackson, J. J. (2022). Personalized prediction of behaviors and experiences: an idiographic person–situation test. *Psychological Science*, 33(10), 1767-1782. <https://doi.org/10.1177/09567976221093307>
- Büyükoztürk, Ş. (2023). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (30. Basım). Pegem.
- Can, A. (2017). Bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi(5. Basım). Pegem.
- Chakkalackal, L., Rosan, C., Corfield, F., Stavrou, S., Kennedy, H. A., Bou, C., & Breedvelt, J. (2021). A mixed-method evaluation of video interaction guidance (vig) delivered by early-years workers in a socially disadvantaged urban community. *The Journal of Mental Health Training, Education and Practice*, 16(5), 396-409. <https://doi.org/10.1108/jmhtep-08-2020-0053>
- Clauset, A., Shalizi, C. R., & Newman, M. E. J. (2009). Power-law distributions in empirical data. *SIAM Review*, 51(4), 661-703. <https://doi.org/10.1137/070710111>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. Basım). Erlbaum.
- Cole, A. L., & Knowles, J. G. (1993). Shattered images: Understanding expectations and realities of field experiences. *Teaching and Teacher Education*, 9(5-6), 457–471. [https://doi.org/10.1016/0742-051x\(93\)90030-k](https://doi.org/10.1016/0742-051x(93)90030-k)
- Couper, M. P., Traugott, M. W., & Lamias, M. J. (2001). Web survey design and administration. *Public Opinion Quarterly*, 65(2), 230-253. <https://doi.org/10.1086/322199>
- Eccles (Parsons), J. S., Adler, T. F., Futterman, R., Goff, S. B., Kaczala, C. M., Meece, J. L., & Midley, G. (1983). Expectancies, values, and academic behaviors. J. T. Spence (Ed.). *Achievement and achievement motivation içinde* (ss. 75–146). San Francisco, CA: W. H. Freeman.
- Ellis, P. D. (2010). *The essential guide to effect size, statistical power, meta-analysis and interpretation research results*. Cambridge University Press.

- Eren, A. (2009). Examining the teacher efficacy and achievement goals as predictors of Turkish student teachers' conceptions about teaching and learning. *Australian Journal of Teacher Education*, 34(1), 69-87. <https://search.informit.org/doi/10.3316/aeipt.174283>.
- Etikan, I. Musa, S. A., & Alkassim, R. S. (2016). Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1),1-4. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: (and sex and drugs and rock 'n' roll)*. Sage.
- Flores, M. A., & Niklasson, L. (2014). Why do student teachers enrol for a teaching degree? A study of teacher recruitment in Portugal and Sweden. *Journal of Education for Teaching*, 40(4), 328-343. <https://doi.org/10.1080/02607476.2014.929883>.
- Fraser, W. J., & Killen, R. (2003). Factors influencing academic success or failure of first-year and senior university students: do education students and lecturers perceive things differently?. *South African journal of education*, 23(4), 254-263. 19.09.2023 tarihinde <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=90412fa25b490578d53eaa5bd177fd0228bf5a69> adresinden erişilmiştir.
- Hatem, G., Zeidan, J., Goossens, H., & Moreira, C. (2022). Normality testing methods and the importance of skewness and kurtosis in statistical analysis. *BAU Journal - Science and Technology*, 3(2). <https://doi.org/10.54729/ktpe9512>
- Holland, J. L., Whitney, D. R., Cole, N. S., & Richards, M. (1969). An empirical occupational classification derived from a theory of personality and intended for practice and research (ACT Research Rep. No. 29). Iowa City, IA: American College Testing. 12.08.2023 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED031194.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Hogan, R., & Blake, R. (1999). *John Holland's Vocational Typology and Personality Theory*. *Journal of Vocational Behavior*, 55(1), 41-56. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1696>
- Karadağ, C. A. (2024). Choosing teaching as a career: examination of motivational sources of special education teacher candidates. *Base for Electronic Educational Sciences*, 5(1), 15-30. <https://doi.org/10.29329/bedu.2024.651.2>
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi* (11. Basım). Nobel.
- Khurshid, F. (2014). Factors affecting higher education students' success. *Asia Pacific Journal of Education, Arts and Sciences*, 1(5), 40-47. 13.08.2023 tarihinde http://scholar.google.com/scholar_lookup?hl=en&volume=5&publication_year=2014&pages=39-47&journal=Asia+Pacific+Journal+of+Education%2C+Arts+and+Sciences&issue=1&author=F.+Khurshid&title=Factors+affecting+higher+education+students%E2%80%99+success adresinden erişilmiştir.

- Killen, R. (1994). Differences between students' and lecturers' perceptions of factors influencing students' academic success at university. *Higher Education Research & Development*, 13(2), 199–211. <https://doi.org/10.1080/0729436940130210>
- Kim, E., Newton, F. B., Downey, R. G., & Benton, S. L. (2010). Personal factors impacting college student success: Constructing college learning effectiveness inventory (CLEI). *College Student Journal*, 44(1), 112-126. 18.09.2023 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/260124913_Personal_Factors_Impacting_College_Student_Success_Constructing_College_Learning_Effectiveness_Inventory_CLEI adresinden erişilmiştir.
- Lent, R. W., Lopez Jr, A. M., Lopez, F. G., & Sheu, H. B. (2008). Social cognitive career theory and the prediction of interests and choice goals in the computing disciplines. *Journal of Vocational Behavior*, 73(1), 52-62. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2008.01.002>
- Niles, S. G. (1993). The relationship between Holland types preferences for career counseling. *Journal of Career Development*, 19(3), 209–220. <https://doi.org/10.1177/089484539301900306>
- Oppenheimer, A. J., Pannucci, C. J., Kasten, S. J., & Haase, S. C. (2011). Survey says? A primer on web-based survey design and distribution. *Plastic and Reconstructive Surgery*, 128(1), 299-304. <https://doi.org/10.1097/prs.0b013e3182174413>
- Orçan, F., & Çelik, R. (2021). Adaptation of college outcome expectation questionnaire to Turkish. *International Journal of Turkish Literature, Culture, Education*, 10(3). <https://doi.org/10.7884/teke.5326>
- Özçomak, M. S., & Çebi, K. (2017). İstatistiksel güç analizi: Atatürk Üniversitesi iktisadi ve idari bilimler dergisi üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(2), 413-431. 18.09.2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/28998/291187> adresinden erişilmiştir.
- Pike, G. R. (2006). Students' personality types, intended majors, and college expectations: Further evidence concerning psychological and sociological interpretations of Holland's theory. *Research in Higher Education*, 47, 801-822. <https://doi.org/10.1007/s11162-006-9016-5>
- Puustinen, M., Sääntti, J., Koski, A., & Tammi, T. (2018). Teaching: a practical or research-based profession? teacher candidates' approaches to research-based teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 74, 170-179. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.05.004>
- Renner, K., Klee, S., & Oertzen, T. v. (2020). Bringing back the person into behavioural personality science using big data. *European Journal of Personality*, 34(5), 670-686. <https://doi.org/10.1002/per.2303>
- Yavuz Tabak, B., Yenel, K., Tabak, H., & Şahin, F. (2021). Prospective teachers' expectations and concerns about the future: using possible selves theory. *Journal of Education*, 201(2), 71-85. <https://doi.org/10.1177/0022057420903260>

Extended Abstract

Introduction

College graduation expectations significantly impact students' educational achievement and career development. Such expectations can affect students' academic performance at university, social adjustment, and career plans after graduation. Students with high expectations are more inclined to put in more effort and be successful. On the other hand, students with low expectations make less effort and are more likely to fail.

A literature review reveals a limited number of studies on special education teacher candidates' educational goals and expectations. Understanding the academic goals and expectations of special education teacher candidates can contribute to shaping educational policies and counseling support more effectively.

Research indicates the importance of identifying teacher candidates' educational and graduation expectations, goals, and motivations. To understand these expectations and better support teacher candidates, arrangements such as counseling support and policy development are needed. Providing career guidance and counseling services to students in higher education institutions is one of the primary roles of higher education. Through career counseling, students can learn about work and make professional self-assessments. This study aimed to determine the graduation expectations of special education teacher candidates.

Method

This study used a survey model. The study sample was selected among the special education teacher candidates studying Special Education Teacher Education Program at Bolu Abant İzzet Baysal University, using the convenience sampling technique. A total of 121 special education teacher candidates participated in the study.

Data analysis was conducted using the SPSS 20 software package. When the data were not normally distributed, and two groups were being compared, the Mann-Whitney U Test was employed. The Kruskal-Wallis H Test was used when there were more than two groups. A significance level of 0.05 was considered statistically significant.

Conclusion and Discussion

Analysis revealed that participants have high levels of individual and professional expectations regarding university graduation and high overall university graduation expectations. This finding aligns with research findings that emphasize professional aspirations among teacher candidates. Further exploration revealed no significant differences in college graduation expectations among special education teacher candidates based on demographic variables such as gender, age, grade level, or previous university attendance. These findings align with those of Baglama and Uzunboylu (2017), who investigated the connection between special education teacher candidates' career decision self-efficacy and professional outcome expectations in Northern Cyprus. This research demonstrates that demographic factors do not influence teacher candidates' graduation expectations.

The study revealed that special education teacher candidates hold high expectations for their individual and professional outcomes upon graduation. These expectations varied significantly based on candidates' reasons for choosing the Special Education Teacher Education program. Those who chose the program out of personal preference had higher graduation expectations than those who selected it based on their eligibility scores. These findings reveal that special education teacher candidates' reasons for choosing a department significantly affect their expectations for college graduation. Similarly, Baglama and Uzunboylu's (2017) and Flores and Niklasson's (2014) studies emphasize the influence of career decision self-efficacy, family, friends, and teachers as effective factors in teacher candidates' career choice. The current study found that the reason for special education teacher candidates' choice of major significantly influenced their college graduation expectations. This finding is in line with the results obtained from similar studies.

The study results provide important information to improve teacher training programs in special education and support the career planning of special education teacher candidates. Within this context, it is important to understand the effects of expectations and motivation on students' educational choices and achievement to improve teacher training programs and support the career planning of special education teacher candidates. The findings emphasize the need to develop strategies to support the graduation expectations of special education teacher candidates. In this context, the current research suggests that teacher education programs and educational policies should take steps to better understand special education teacher candidates' individual differences

and preferences and provide a personalized educational experience based on this information. Researchers and strategists need to explore and develop plans on which aspects of educational systems require improvement and how to implement these improvements to meet the graduation expectations of teacher candidates.

ETİK BEYAN: “*Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Üniversite Mezuniyet Beklentilerine İlişkin Algılarının Belirlenmesi*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve veriler toplanmadan önce Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 07/05/2023 tarih ve 2023/04 (Protokol No: 2023/214) sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.”